

De grauwe klauwier

houdt van een goed duin met dikke kevers

Sinds 2005 broeden er weer grauwe klauwieren in de Nederlandse duinen. Ze waren op veel plaatsen al meer dan vijftientig jaar geleden verdwenen. Er waren niet genoeg grote insecten, hun belangrijkste voedsel. De laatste jaren werpen herstelprojecten hun vruchten af. Meer verstuingen, begrazing en natte duinvalleien zorgen voor een toename van junikevers, mestkevers en libellen.

De grauwe klauwier eet graag mestkevers, sprinkhanen, hommels en libellen. Allemaal grote insecten die afhankelijk zijn van een goed functionerend duinecosysteem. Zodra het niet goed gaat met de duinen heeft de grauwe klauwier te weinig eten. Foto: Menno van Duijn.

KEES VERTEGAAL

De grauwe klauwier is een zomervogel. De meeste kans om er een te zien heb je in de nazomer: juli, augustus en september. Er zijn dan trekkende en rondzwervende vogels, die soms ergens een paar dagen blijven hangen en zich laten bekijken. Je moet wel wat geluk hebben of waarneming.nl checken, want ze zijn schaars. Vanaf oktober zijn ze weg, overwinteren ze in tropisch Afrika. Volwassen mannetjes zijn gemakkelijk herkenbaar aan de grijze kop, het zwarte masker en de roestbruine rug. Ze zitten graag bovenin een struik, rechtop, en kijken stoer in het rond. Door hun gehaakte bovensnavel lijken ze op een klein valkje. Vrouwtjes en jonge vogels zijn bruin en hebben ook een haaksnavel. Ze zijn vrij klein - kleiner dan een merel - maar ogen op een of andere manier groter.

Jaagt vooral op grote insecten

Het is een rover onder de zangvogels, de grauwe klauwier. Het meeste voedsel bestaat uit grote

insecten, maar ook hagedissen en muizen neemt hij te pakken. Vanaf een goed uitkijkpunt speurt hij de omgeving af. Zodra hij een prooi ziet maakt hij een duikvlucht en grijpt hem met zijn haaksnavel. Als er genoeg voedsel is, leggen grauwe klauwieren een voorraadje aan door prooien op dorens of prikkeldraad te prikken. Opgespietste hagedissen kunnen de argeloze duinbezoeker een lugubere aanblik opleveren. Maar er is niet altijd genoeg eten. Grote insecten komen niet zo maar aanwaaien of aanvliegen. Die insecten leven in de duinen. Ze komen voort uit het duinecosysteem. En ecosystemen zijn complexe en kwetsbare dingen. Soms loopt het mis. Om het wel en, vooral, het wee van grauwe klauwieren te begrijpen hebben onderzoekers braakballen uit elkaar gepluisd. Het belangrijkste voedsel van grauwe klauwieren in de duinen blijken bladsprietkevers, een familie van grote kevers. De larven leven ondergronds van de wortels van grassen. Vooral de kleine junikever wordt veel gegeten; de larven leven van de

wortels van helmplanten. Daarnaast eet de grauwe klauwier graag mestkevers, sprinkhanen, hommels en libellen. Allemaal grote insecten die afhankelijk zijn van een goed functionerend duinecosysteem. Zodra het niet goed gaat met de duinen heeft de grauwe klauwier te weinig eten.

Verdwenen uit de duinen

Ze houden van een gevarieerd landschap. Struvelen, open stukken, veel randen, veel bloemen, rijk aan grote insecten. Hij broedt in doornstruiken zoals meidoorn en rozen. Honderd jaar geleden waren er in Nederland waarschijnlijk enkele duizenden broedparen, vijftig jaar geleden waren het er nog een dikke vierhonderd. Een groot deel hiervan broedde in de duinen. De grauwe klauwier was in die tijd een echte duinvogel, vooral op de Waddeneilanden en in de grote duingebieden langs de Hollandse kust. Daarna ging het hard achteruit. Begin jaren tachtig was hij bijna overal uit het duin verdwenen. Alleen op enkele Waddeneilanden wist hij het nog tot in de jaren negentig vol te houden. In 1998 was er een laatste klauwierenpaar op Ameland.

Wat er aan de hand was wisten we niet. De laatste jaren is duidelijk geworden dat er te weinig te eten was: niet genoeg dikke insecten. De plantengroei in de duinen was te eenvormig geworden: veel grassen en struiken, weinig open stukken, weinig stuifplekken, weinig natte valleien. Een gevolg van verdroging, jarenlang vastleggen van alles wat ook maar enigszins dreigde te stuiven, poten van bomen en struiken en, niet te vergeten, extra bemesting met stikstof uit de lucht. Op andere plekken in Nederland

wisten ze zich wel te handhaven. Vooral het hoogveenreservaat Bargerveen in Drenthe is met meer dan honderd paar al vijftien jaar een echt bolwerk.

Voorzichtige terugkeer

Het klauwierloze tijdperk in de duinen heeft gelukkig niet lang geduurd. In 2005 waren er weer twee broedgevallen, een bij Castricum en een op Vlieland. In beide gevallen werden jongen grootgebracht. Ook in de jaren daarna werd her en der in de duinen gebroed, meerdere keren in Noord- en Zuid-Kennemerland, daarnaast op Vlieland en in Meijendel. Met jaarlijks twee of drie broedparen is het herstel nog erg wankel. Er komen jongen groot, maar of dat er genoeg zijn voor structureel herstel is nog de vraag. Toch is de aarzende terugkeer van de grauwe klauwier een duidelijke aanwijzing dat het met de duinen de goede kant uit gaat. Er is meer eten voor de grauwe klauwier en voor zijn jongen. Er zijn meer verstuingen, waardoor helm en - waarschijnlijk - ook de kleine junikever het weer beter doen. Begrazing met grote grazers levert meer mestkevers op. Herstel van natte duinvalleien, poeltjes en duinrellen betekent meer libellen. De voorzichtige terugkeer van de grauwe klauwier laat zien dat de inspanningen van de laatste jaren om het duin te herstellen vruchten beginnen af te werpen. Maar we zijn er nog niet. Het mooiste zou zijn als in alle grote duingebieden de grauwe klauwier weer een normale verschijning wordt die ons vertelt: het gaat goed met de duinen.

KEES VERTEGAAL IS ZELFSTANDIG ECOLOGISCH ADVISEUR

Grote insecten, zoals bijvoorbeeld deze meikever, vormen een geliefde maaltijd voor de grauwe klauwier. Foto: Joost van der Sluijs.